

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 grudnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.M. i A.M.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 24 lutego 2022 r., VI ACa 307/20,

w sprawie z powództwa M.M. i A.M

przeciwko Bank w W. Oddział w Polsce

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o ustalenie i zapłatę,

**1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I. tiret 1 w części,
w której Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego przez
zastrzeżenie, że zapłata przez pozwanego na rzecz powodów
zasądzonych przez Sąd Apelacyjny kwot głównych z odsetkami
ustawowymi za opóźnienie nastąpi za jednoczesnym
zaoferowaniem przez powodów na rzecz pozwanego kwoty 580
000 zł (pięćset osiemdziesiąt tysięcy złotych) lub zabezpieczeniem
roszczenia o jej zwrot oraz w punkcie I. tiret 2 orzekającym
o kosztach procesu, w punkcie II. w części oddalającej apelację
powodów od wyroku Sądu Okręgowego, oddalającego roszczenie**

o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz odsetek ustawowych od kwot 51.189,46 zł i 69.019,02 CHF za okres od 26 listopada 2016 r. do 26 grudnia 2021 r. i za okres od 3 lutego 2022 r. do dnia zapłaty, a także w punkcie III. rozstrzygających o kosztach postępowania apelacyjnego i sprawę w tych granicach przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

2. odrzuca skargę kasacyjną powodów w pozostałej części.

Władysław Pawlak

Grzegorz Misiurek

Agnieszka Piotrowska

(A.D.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 stycznia 2020 r. wydanym w sprawie z powództwa M.M. i A.M. przeciwko Bank Oddział w Polsce (dalej Bank) o ustalenie nieważności umowy i zapłatę, Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że bliżej opisana umowa o kredyt hipoteczny z 7 sierpnia 2007 r. jest nieważna, (pkt 1) i oddalił powództwo o zapłatę (pkt 2).

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 7 sierpnia 2007 r. strony zawarły umowę o kredyt w kwocie 580 000 zł indeksowany kursem waluty obcej czyli franka szwajcarskiego (CHF) na okres 420 miesięcy, oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, w celu sfinansowania zakupu lokalu mieszkalnego. W uzasadnieniu wyroku Sąd szczegółowo opisał postanowienia umowy oraz sposób jej wykonywania przez strony. Aneks nr [...] z 14 lipca 2009 r. do umowy umożliwiał spłatę rat kredytu w CHF poprzez pobieranie kwot z rachunku bankowego powodów prowadzonego w tej walucie. Powodowie uiścili na rzecz pozwanego z tytułu kredytu kwotę 310 000 zł, do spłaty pozostało jeszcze 780 000 zł. Pismem z 14 listopada 2016 r., doręczonym pozwanemu w dniu 18 listopada 2016 r., powodowie wezwali Bank do zwrotu na ich rzecz nienależnego świadczenia w kwocie 51 189,46 PLN i 69 019,02 CHF w związku z nieważnością umowy kredytu.

Opierając się na tych ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy podzielił pogląd powodów o nieważności umowy kredytu i uznał, że posiadają interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w uzyskaniu wyroku stwierdzającego nieważność umowy, stąd odrzekł jak w punkcie pierwszym. Oddalił natomiast powództwo o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz kwoty 51 189,46 zł i kwoty 69 019,02 CHF, obu z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 26 listopada 2016 r. do dnia zapłaty, podnosząc, że powodowie nie udowodnili, że zapłacili te kwoty na rzecz pozwanego Banku.

Po rozpoznaniu apelacji obu stron od tego orzeczenia, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z 24 lutego 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie drugim częściowo w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty: 51 189,46 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 27 grudnia 2021 r. do 2 lutego 2022 r. oraz 69 019,02 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 27 grudnia 2021 r. do 2 lutego 2022 r., z tym zastrzeżeniem, że zapłata powyższych kwot nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem pozwanemu przez powodów kwoty 580 000 zł lub zabezpieczeniem roszczenia o jej zwrot. Sąd oddalił obie apelacje w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania.

Aprobując ocenę prawną Sądu Okręgowego co do nieważności przedmiotowej umowy kredytu, Sąd Apelacyjny wskazał, że wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, uiszczenie przez powodów dochodzonych kwot na poczet spłaty zaciągniętego kredytu wynika wprost z dokumentów bankowych przedstawionych przez pozwany Bank, który nie kwestionował twierdzeń powodów co do ich zapłaty, lecz sprzeciwił się uwzględnieniu powództwa o ustalenie i zapłatę ze względu na podtrzymywanie tezy, że umowa kredytu jest ważna, a zatem świadczenie powodów nie było nienależne, lecz znajdowało oparcie w ważnym stosunku zobowiązaniowym łączącym strony.

Sąd Apelacyjny zasądził zatem dochodzone kwoty główne, ale uwzględnił jedynie część roszczenia powodów o odsetki ustawowe za opóźnienie w ich zapłacie przez pozwanego. Stwierdził bowiem, że przysługują im odsetki ustawowe za opóźnienie dopiero od momentu złożenia przez nich pozwanemu, po udzieleniu im stosownego pouczenia, oświadczenia o podtrzymaniu żądania objętego pozwem. Od

tego momentu, czyli od dnia 27 grudnia 2021 r., umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna (nieważna), zaś pozwany Bank uzyskał o tym wiedzę i popadł w opóźnienie w spełnieniu żądania powodów, co doprowadziło do oddalenia powództwa o zasądzenie odsetek ustawowych od należności głównej za okres poprzedzający wskazany dzień. Sąd odwoławczy uwzględnił także podniesiony przez Bank, w toku postępowania apelacyjnego, zarzut zatrzymania, uznając go za dopuszczalny, wobec wzajemnego charakteru umowy kredytu, oraz skuteczny. W konsekwencji, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie było podstaw do zasądzenia od pozwanego na rzecz powodów dalszych odsetek ustawowych od uwzględnionych kwot głównych, poczynając od 3 lutego 2022 r.

Powyższy wyrok zaskarżyły skargami kasacyjnymi obie strony. Postanowieniem z 20 grudnia 2024 r. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego Banku do rozpoznania i przyjął do rozpoznania skargę kasacyjną powodów. Powodowie zarzucili w niej

- naruszenie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. oraz art. 476 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.UE.L 1993 Nr 95, str. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”) i art. 385¹ k.c. przez przyjęcie, że odsetki ustawowe za opóźnienie od kwot głównych są należne powodom dopiero od dnia dotarcia do pozwanego Banku ich oświadczenia co do świadomości skutków nieważności umowy i braku zgody na dalsze trwanie umowy zawierającej abuzywne klauzule waloryzacyjne;

-art. 2 oraz art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 12 i art. 169 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej w zw. z art. 38 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, art. 385¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG polegające na naruszeniu zasady równowartości i skuteczności w egzekwowaniu praw przyznanych prawem europejskim przez gorsze traktowanie konsumenta wnoszącego o zwrot świadczeń nienależnych spełnionych na podstawie umowy, która została uznana za nieważną wskutek eliminacji postanowień nieuczciwych w rozumieniu Dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 385¹ kc. w stosunku do osoby dochodzącej zwrotu świadczenia

nienależnego na podstawie przepisów krajowych, a to przez stworzenie obowiązku składania przez konsumenta oświadczenia, który to obowiązek nie wynika z przepisu prawa i jest odrzucany w orzecznictwie TSUE,

- art. 496 k.c. i 497 k.c. przez przyjęcie, że umowa kredytu jest umową wzajemną i dopuszczalności skorzystania przez pozwany Bank z prawa zatrzymania.

Formułując te podstawy kasacyjne, powodowie wniesli o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powodów zasługuje na uwzględnienie, albowiem trafnie kwestionuje rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w przedmiocie należnych powodom odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie dochodzonych pozwem kwot.

Sąd Apelacyjny powiązał początek biegu tych odsetek ze złożeniem przez powodów odrębnego oświadczenia, w którym, po ich stosownym pouczeniu, nie wyrazili zgody na dalsze związanie umową, które dotarło do pozwanego Banku w dniu 27 grudnia 2021 r. Sąd odwołał się przy tym do uzasadnienia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56). Jednakże już po wydaniu zaskarżonego kasacyjnie wyroku w tej sprawie, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 7 grudnia 2023 r. C 140/22, orzekł, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej - konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydany na podstawie art. 267 TFUE ujednolica wykładnię i rzutuje na stosowanie przepisów prawa Unii nie tylko w sprawie, w której został wydany, lecz we wszystkich sprawach, w których przepisy te mogą znaleźć zastosowanie. Jednocześnie, z mocy zasady skuteczności, na sądach krajowych spoczywa powinność wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z postanowieniami dyrektyw unijnych, tak dalece, jak to możliwe (zob. wyroki TSUE z 13 listopada 1990 r., C-106/89 i z 27 marca 2019 r., C-545/17. Powinność ta może implikować konieczność zmiany dotychczasowej wykładni prawa krajowego, jeżeli okazałaby się niezgodna z prawem Unii w interpretacji przyjętej przez Trybunał w wyroku wydanym na podstawie art. 267 TFUE (zob. wyroki TSUE z 8 maja 2019 r., C-566/17 i z 5 marca 2020 r., C-679/18).

Możliwość żądania przez powodów odsetek ustawowych za opóźnienie, nie może być zatem uzależniona, jak przyjął Sąd Apelacyjny, od złożenia przez konsumentów rzeczonego oświadczenia. Możliwość ta jest związana z dotarciem do pozwanego Banku żądania kredytobiorców, aby dokonał zwrotu spłaconych przez nich, w oparciu o nieważną umowę kredytu, należności oraz upływem wyznaczonego przez konsumentów terminu do spełnienia tego świadczenia przez kredytodawcę (zob. także wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r. C-28/22).

Roszczenie odsetkowe powodów powinno zatem z podanych przyczyn podlegać ponownemu rozpoznaniu przez Sąd Apelacyjny z wyjątkiem okresu, za który zostały one już prawomocnie zasądzone w zaskarżonym wyroku (od 27 grudnia 2021 r. do 2 lutego 2022 r.; z tej przyczyny skarga kasacyjna w części odnoszącej się do tego okresu została odrzucona przez Sąd Najwyższy jako niedopuszczalna ze względu na brak interesu powodów w zaskarżeniu tej części wyroku Sądu Apelacyjnego).

Ostatni zarzut skargi kasacyjnej odnosi się do kwestii uwzględnienia przez Sąd odwoławczy podniesionego przez pozwany Bank zarzutu zatrzymania, co doprowadziło do wstrzymania biegu odsetek ustawowych za opóźnienie w zapłacie zasądzonych ostatecznie kwot głównych, poczynając od 3 lutego 2022 r. Powodowie podnieśli, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, co czyni nieuzasadnionym stosowanie przepisów regulujących prawo zatrzymania, ponadto oświadczeń

o charakterze prawnokształtującym nie można skutecznie składać w sposób warunkowy, a taki charakter miało oświadczenie pozwanego Banku o zatrzymaniu, skoro konsekwentnie obstawał on przy ważności umowy kredytu.

Odnosząc się do kwestii charakteru prawnego umowy kredytu we wskazanym kontekście, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, (OSNC 2025/11/97) orzekł, że umowa o kredyt bankowy, określona w art. 69 ust. 1 pr. bank., jest umową wzajemną. Stanowisko to, jak wynika z motywów uchwały, dotyczy również kredytów powiązanych z walutą obcą, bez względu na ich indeksowany lub denominowany charakter. Z poglądem tym należy się zgodzić, odsyłając w tym miejscu do uzasadnienia przywołanej uchwały bez potrzeby jego przytaczania i powielania w tym miejscu. O ile zatem umowa kredytu jest umową wzajemną, to jednak już kwestia zarzutu zatrzymania podniesionego przez bank w tak zwanej sprawie frankowej, jest dużo bardziej złożona.

Prawo zatrzymania w sytuacji określonej w art. 496 k.c. w związku z art. 497 k.c. ma służyć zabezpieczeniu przysługującego retencji roszczenia o zwrot świadczenia wynikającego z nieważności lub rozwiązania umowy, a jego skuteczne wykonanie obejwładnia wymagalne roszczenie wzajemne dopóki, dopóty wierzyciel wzajemny nie zaoferuje zwrotu spełnionego na jego rzecz świadczenia lub go nie zabezpieczy. Wynika z tego, że roszczenie, którego zabezpieczeniu służyć ma zatrzymanie, musi nie tylko istnieć, lecz także być zdatne do przymusowego zaspokojenia, co zakłada jego zaskarżalność. W przeciwnym razie dłużnik mógłby skutecznie obejwładnić wymagalne i zaskarżalne roszczenie, powołując się na przysługujące mu roszczenie wzajemne, do którego spełnienia nie mógłby przymusić wierzyciela. Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego, analizując relację między prawem zatrzymania, a prawem potrącenia, trafnie zauważono, że uprawnienie do potrącenia (art. 498 i n. k.c.) należy postrzegać jako dalej idące w zestawieniu z prawem zatrzymania, którego istota polega na zabezpieczeniu wierzytelności przysługującej retencji przed niekorzystnymi skutkami ewentualnej niewypłacalności dłużnika (wierzyciela wzajemnego) przez uzależnienie spełnienia własnego świadczenia od zaoferowania świadczenia przez wierzyciela wzajemnego. Potrącenie realizuje między innymi, funkcję egzekucyjną, prowadząc – w drodze

jednostronnej decyzji potrącającego i bez konieczności zaangażowania organów państwa – do przymusowego zaspokojenia należności przysługującej potrącającemu. W takim przypadku odpada potrzeba oddziaływania na dłużnika (wierzyciela wzajemnego) w celu skłonienia go do zapłaty, a także ryzyko jego niewypłacalności. Przeciwnie, uwzględniając możliwość skorzystania z potrącenia, wierzytelność przysługująca potencjalnemu retencji pozostaje, do wysokości wierzytelności pasywnej, w pełni zabezpieczona na wypadek niewypłacalności dłużnika, bez potrzeby sięgania do prawa zatrzymania. Co więcej – wierzyciel aktywny ma w istocie pewność, że przysługujące mu świadczenie pieniężne, w zakresie, w jakim nie przewyższa wierzytelności pasywnej, zostanie spełnione, przy czym decyzja o tym, czy z opcji tej skorzystać, leży w sferze jego uznania, co czyni zbędnym korzystanie z dodatkowego zabezpieczenia wierzytelności. Trudno w tym przypadku twierdzić, aby mogła istnieć prawnie uzasadniona potrzeba dodatkowego „zabezpieczenia” lub „zaofiarowania” wierzytelności wzajemnej, o czym stanowi art. 496 k.c. Dostrzec trzeba przy tym, że czym innym jest ustanawianie zabezpieczeń wierzytelności, których podłożem jest autonomia woli (konsens) obu stron zobowiązania, czym innym zaś żądanie zabezpieczenia własnej wierzytelności, powiązane z odmową spełnienia świadczenia, którego podstawą miałyby stać się uprawnienie kształtujące przysługujące jednej ze stron stosunku prawnego.

W braku szczególnych okoliczności, których wykazanie obciąża stronę podnoszącą zarzut zatrzymania, podważa to legitymowany prawnie interes strony, która dysponując możliwością wymuszenia spełnienia świadczenia wzajemnego, z możliwości tej nie korzysta, lecz – powołując się na potrzebę „zabezpieczenia” wierzytelności, którą może swobodnie wyegzekwować – odmawia spełnienia świadczenia należnego kontrahentowi ze skutkiem w postaci dalszego utrzymywania stanu niepewności między stronami. Kwestia ta rysuje się szczególnie wyraźnie w razie nierównowagi majątkowej stron stosunku prawnego, gdy dalsze pozostawanie w impasie mogłoby w istocie służyć szykanowaniu strony słabszej, z uwagi na trudność w zaoferowaniu przez nią świadczenia wzajemnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2025 r., II CSKP 545/23).

Należy ponadto wskazać, że w sprawach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13, przy ocenie zasadności zarzutu zatrzymania, należy zawsze brać

pod uwagę konieczność dokonywania przez sąd krajowy, zgodnie z zasadą efektywności prawa Unii, wykładni przepisów prawa krajowego zgodnej z przepisami dyrektywy unijnej, tak dalece, jak to jest tylko możliwe (zob. wyroki TSUE z 13 listopada 1990 r., C-106/89 i z 27 marca 2019 r., C-545/17). Stosownie do stanowiska TSUE, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni prawa krajowego – co odnosi się również do art. 496 i 497 k.c. – zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawartej przez bank z konsumentem ze względu na nieuczciwy charakter jej niektórych warunków, powołanie się przez bank na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od banku ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia abuzywności warunków umownych, od równoczesnego zaoferowania przez konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od banku na podstawie umowy kredytu, niezależnie od spłat dokonanych w wykonaniu tej umowy przez konsumenta (por. wyrok TSUE z 14 grudnia 2023 r., C-28/22, postanowienie TSUE z 8 maja 2024 r., C-424/22, uzasadnienie przywołanej wyżej uchwały III CZP 126/22 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 28 lutego 2025 r., II CSKP 2231/22 i z 11 marca 2025 r., II CSKP 617/23).

Końcowo należy podnieść, że co do zasady nie są trafne argumenty powodów co do rzekomo warunkowego oświadczenia pozwanego Banku o skorzystaniu z prawa zatrzymania przy jednoczesnym podtrzymywaniu przez niego poglądu o ważności umowy. Oświadczenie strony umowy o skorzystaniu z prawa zatrzymania na podstawie art. 496 w związku z art. 497 k.c. może być złożone w sytuacji sporu sądowego co do tego, czy umowa została skutecznie rozwiązana lub jest nieważna, a tym samym niejasności i niepewności, czy przeciwnikowi istotnie przysługuje roszczenie o zwrot spełnionego na jej podstawie świadczenia jako nienależnego. Niepewności tej nie można jednak utożsamiać ze zdarzeniem przyszłym i niepewnym (art. 89 k.c.), ponieważ chodzi tu nie o zdarzenie przyszłe, lecz stan już obiektywnie istniejący, choć niejasny i niepewny dla stron. Podniesienie zarzutu zatrzymania na wypadek, gdyby sąd nie uwzględnił dalej idących zarzutów pozwanego, w szczególności zarzutów zmierzających do wykazania, że umowa jest ważna, nie

koliduje również z zakazem warunkowych czynności procesowych. Zakaz ten nie stoi bowiem na przeszkodzie równoczesnemu korzystaniu przez pozwanego z kilku sposobów obrony, które pozostają ze sobą w wewnątrzprocesowej, logicznej, zależności. Pozwany podnosi wówczas określone zarzuty w sposób ewentualny, na wypadek, gdyby zarzuty podnoszone przez niego w pierwszej kolejności okazały się bezzasadne (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1183/22 i z 9 sierpnia 2018 r., II CSK 551/18). Niemniej jednak rozważania te nie przekładają się na nietrafność podniesionego zarzutu kasacyjnego, albowiem należy podnieść, że Sąd Apelacyjny nie poczynił ustaleń faktycznych, pozwalających na ocenę dopuszczalności i zasadności podniesienia przez pozwanego Bank w tej sprawie zarzutu zatrzymania, ani też nie zawarł w uzasadnieniu wyroku pogłębionych ocen prawnych dotyczących tej kwestii, co powoduje konieczność jej ponownego rozpoznania, z uwzględnieniem dotyczących tego zagadnienia orzeczeń Sądu najwyższego i TSUE.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art.398¹⁵ § 1 k.p.c.)

Władysław Pawlak

Grzegorz Misiurek

Agnieszka Piotrowska

(A.D.)

[SOP]